DOi: https://doi.org/10.52340/PUTK.2026.30.20

ლევან გელაძის პოემა „გუნეშ“

LEVAN GELADZE'S POEM *GUNESH*

სოსლან სურმანიძე
საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ტბელ აბუსერიძის
სასწავლო უნივერსიტეტი
შუახევი, საქართველო

Soslan Surmanidze
St. Tbel Abuseridze University
of Patriarchate of Georgia
Shuakhevi, Georgia

აბსტრაქტი

ლევან გელაძე მე-20 საუკუნის თვალსაჩინო პოეტი და საზოგადო მოღვაწეა. მის კალამს არაერთი ლექსი და სტატია ეკუთვნის. პროფესიით ექიმი არანაკლებ ზრუნავდა ხალხის სულიერი განვითარებისთვის. მისი შემოქმედება ერთობ სასიამოვნო და შინაარსობრივად დატვირთულია.

გარდა ლექსებისა და საგაზეთო სტატიებისა, ლევან გელაძის კალამს ეკუთვნის პოემა „გუნეშ“, რომელიც გამორჩეულია როგორც სალექსო ფორმით, ასევე შინაარსით.

პოემის შესავალშივე ჩანს ორი პერსონაჟი: ნური ბეგი და ჰარუნი, რომლებიც ძველი, მრავალჭირგამოვლილი მეგობრები არიან. ჰარუნი ნური ბეგს სარძლოდ თხოვს გუნეშს, – ერთადერთ ქალიშვილს.

პირობა კი მეგობრებმა დიდი ხნის წინ დადეს; როდესაც მემედ-ბეგის წინააღმდეგ ისინი ერთად იბრძოდნენ, ნური დაიჭრა, ის ჰარუნმა გადაარჩინა სიცოცხლეს. მაშინ მეგობრები შეთანხმდნენ, რომ შვილების შეუღლებით დამოყვრდებოდნენ და მათი მეგობრობაც გაგრძელდებოდა.

ლევან გელაძეს ერთი კონკრეტული შემთხვევით სურს დაგვანახოს ზოგადი პრობლემა: მოძველებული ადათ-წესები არ აძლევს ახალ თაობას განვითარების, თავისუფლების, აზროვნების საშუალებას. უაზრო სიამაყე დამღუპველია, როცა ოჯახს, შვილის მომავალს სჭირდება, უკანდახევა უფრო აღგამაღლებს, ვიდრე დაგამცირებს. ახალი თაობის წარმომადგენლის – ასლანის გონს მოგება იყო ავტორის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი. ამით მან გვიჩვენა, რომ ახალმა სძლია ძველს. მართალია, დიდი მსხვერპლის საფასურად, მაგრამ დიდი საქმე ხომ დიდ მსხვერპლს მოითხოვს!

ლევან გელაძის პოემა „გუნეში“ ძველისა და ახალის ჭიდილს გადმოგვცემს, სტერეოტიპების მსხვრევას ემსახურება. კარგი პარალელი გაივლება ლევან გელაძის გუნეშს, ვაჟა ფშაველას ალუდა ქეთელაურსა და ჯემალ ქარჩხაძის იგის შორის. „გუნეშ“ შესანიშნავი პოემაა და მომავალ ფართომასშტაბიან კვლევას მოითხოვს.

საკვანძო სიტყვები: ქართული პოეზია, ლევან გელაძე, თაობათა შორის ურთიერთობა, ტრადიციები.

ABSTRACT

Levan Levan Geladze was a distinguished twentieth-century poet and public figure. He is the author of numerous poems and articles. Although a physician by profession, he also cared deeply about the spiritual development of the society. His work is distinguished by its engaging character and meaningful content.

In addition to his poems and newspaper articles, Levan Geladze authored the poem *Gunesh,* which is remarkable both for its poetic form and its thematic content.

From the very beginning of the poem, two characters are introduced: Nuri Beg and Harun, who are old friends who have shared many hardships together. Harun asks Nuri Beg for the hand of his only daughter, Gunesh, in marriage.

This promise had been made by the friends long before: when they fought together against Memed-Beg, Nuri was wounded and his life was saved by Harun. At that moment the friends agreed that they would unite their families through the marriage of their children and that their friendship would thus continue.

Through a single narrative episode, Levan Geladze illustrates a broader problem: outdated customs and traditions hinder the younger generation's development, freedom, and capacity for independent thought. Empty pride proves destructive; when the welfare of a family and the future of a child are at stake, the willingness to step back may elevate a person rather than humiliate them. One of the author's principal intentions was to bring Aslan, a representative of the younger generation, to an awareness of this truth. In doing so, the author demonstrates the triumph of the new over the old. Although achieved at the cost of great sacrifice, great undertakings often demand great sacrifice.

Levan Geladze's poem *Gunesh* depicts the confrontation between the old and the new and challenges established social stereotypes. A compelling parallel may be drawn between Geladze's *Gunesh,* Vazha-Pshavela's *Aluda Ketelauri,* and Jemal Karchkhadze's *Igi.* Gunesh is an outstanding poetic work that deserves further comprehensive scholarly research.

Keywords: Georgian poetry, Levan Geladze, intergenerational relationships, traditions.

შესავალი

ლევან გელაძე მე-20 საუკუნის თვალსაჩინო პოეტი და საზოგადო მოღვაწეა. მის კალამს არაერთი ლექსი და სტატია ეკუთვნის. პროფესიით ექიმი არანაკლებ ზრუნავდა ხალხის სულიერი განვითარებისთვის, მისი შემოქმედება ერთობ სასიამოვნო და შინაარსობრივად დატვირთულია.

ლევან გელაძე 1932 წლის 5 დეკემბერს დაიბადა ხულოს რაიონის სოფელ ღურტაში. ახალგაზრდობის პერიოდი, ჭაბუკობა და სიყმაწვილე პოეტმა სწორედ ამ თვალწარმტაც ადგილას გაატარა. მისი პროფესიის შერჩევაშიც დიდი წვილილი იმ გარემო ფაქტორბმა შეიტანა, სადაც ის ცხოვრობდა.

ლევან გელაძემ 1951 წელს ხულოს პედაგოგიური სასწავლებელი დაასრულა, ხოლო 1957 წელს თბილისის სახელმწიფო სამედიცინო

ინსტიტუტის პედაგოგიური ფაკულტეტი. პოეტისა და მკურნალის მეგობრები იხსენებენ, რომ ის პოეზიით იმდენად იყო გატაცებული და კალამს ისე მართავდა, რომ შეუძლებელიც კი იყო იმ ფაქტის დაჯერება, რომ ლევანმა პოეტობა კი არა, ექიმობა არჩია, მაგრამ ახალაზრდა ექიმი ბათუმის ბავშვთა საავადმყოფოში დასაქმდა.

ლევან გელაძის პასუხი კი ამ ფაქტთან დაკავშირებით საკმაოდ ურყევი იყო: „თქვენ ექიმი და პოეტი ერთად არ გაგიგიათ? ჩემს ხალხს ყველაზე მეტად რაშიც უჭირს, ის დარგი ავირჩიე" – უთქვამს პოეტს.

მკურნალმა და პოეტმა საკუთარი თავი გვერდით გადადო და მთელი თავისი დრო, ენერგია პროფესიას დაუთმო, საჭიროებიდან გამომდინარე, ის თვეობით იმყოფებოდა ზემო აჭარის სოფლის ამბულატორიაში. იქ მუშაობდა, ძალიან ხშირად შეუმჩნევიათ დაღლილ-დაქანცული ახალგაზრდა მამაკაცი, რომელიც სახლში ძლივს მივიდოდა და იქაც მოუსვენრად ლამპის შუქზე ძველ ჩანაწერებს, რეცეპტებსა და დასახმარებელ მასალას ეძებდა.

1963 წლის 10 თებერვალს ის, უმწეო და ნორჩი პაციენტის გადასარჩენად მიმავალი, ციხისძირში ავტოავარიის შედეგად დაიღუპა.

კვლევის მეთოდები

ლევან გელაძის პოემა „გუნეშ"-ის ანალიზისას გამოყენებულია კვლევის მეთოდები, რომლებიც საშუალებას გვაძლევს, ტექსტის სიღრმისეული მხარეები, შინაარსობრივი თემატიკა და პერსონაჟთა ფსიქოლოგიური პორტრეტი დეტალურად შევისწავლოთ. კერძოდ, გამოყენებულია შემდეგი მიდგომები: შინაარსობრივი ანალიზი – პოემის სიუჟეტის, თემებისა და პერსონაჟთა ქცევის დეტალური განხილვა, ავტორის სათქმელისა და იდეის გამოკვეთა; კონტექსტუალური ანალიზი – ტექსტის გააზრება ისტორიულ და სოციოკულტურულ ფონზე, განსაკუთრებით მაღალმთიანი აჭარის ტრადიციებისა და საზოგადოებრივი წეს-ჩვეულებების ჭრილში; ინტერპრეტაციული მიდგომა – პერსონაჟთა შინაგანი მოტივების, ავტორის დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების ინტერპრეტაცია; შედარებითი მეთოდი – ნაწარმოების პარალელები სხვა ლიტერატურულ ტექსტებთან (მაგალითად, ვაჟა-ფშაველას „ალუდა ქეთელაური" და ჯემალ ქარჩხაძის „იგი") – თემატური და იდეური მსგავსებების დასადგენად.

მსჯელობა

გარდა ლექსებისა და საგაზეთო სტატიებისა, ლევან გელაძის კალამს ეკუთვნის პოემა „გუნეშ", რომელიც გამორჩეულია როგორც სალექსო ფორმით, ისე შინაარსით.

პოემის შესავალშივე ჩანს ორი პერსონაჟი: ნური ბეგი და ჰარუნი, რომლებიც ძველი, მრავალჭირგამოვლილი მეგობრები არიან. ჰარუნი ნური ბეგს სარძლოდ თხოვს გუნეშს – ერთადერთ ქალიშვილს:

„ელჩი ვარ,
იცოდე, არ ხუმრობს ჰარუნი.
ელჩი ვარ, ნაკურთხი ღვთისა და ზეცისა,
დღეს თვალში დუშმანი წიწილად არ მიჩანს,
გუნეშის ელჩობა უფალმა მაღირსა" (გელაძე 2003: 274).

ელჩი-მეგობარი ნური ბეგს წესისამებრ თხოვს, ხალიჩა გაუგონ ეზოში. დაპირებისამებრ მიათხოვოს თავისი გუნეში ჰარუნის ასლანს, რომელიც თავის მხვრივ დედისერთა ვაჟკაცია.

„ნური ბეგ! შემცინე, გახსენი გონება,

მოვედი ელჩი და გამგზავნე მზახალი“ (გელაძე 2003: 274).

საქმე და პირობა კი იმაში მდგომარეობს, რომ დიდი ხნის წინ ხულოში დაიძახეს „თათრობა“. შეიკრიბა მთელი ხულო და მაღალმთიანეთი აჭარა. ჰარუნი და ნური ბეგი აირჩიეს მედროშეებად. მათ ერთიანი ლაშქარით ,,კარათის“ მთაზე კუდით ქვა ასროლინეს მემედ-ბეგს. ბრძოლის ბოლო წუთებში, როცა ბრძოლის ბედი წყდებოდა, მედროშე ნური დაეცა და უთუოდ სიკვდილი ელოდა, რომ არა მეგობრის – ჰარუნის ვაჟკაცობა, რომელმაც მეგობარი გაარიდა ბრძოლის ველს და სიცოცხლე აჩუქა. ამ დროს დაიდო საუკუნო მეგობრობის პირობა:

„ჰარუნ, დღეს სიცოცხლე ნადვილად მაჩუქე,

ქალი მყავს,

ვაჟი გყავს,

გავხდებით მოყვრები,

შენ ჩემს მტერს მრავალჯერ ჩაუქრე მზის შუქი,

ამ ძმობის დიდ ამბავს ყოველთვის მოვყვები...“ (გელაძე 2003: 278).

აქ მთავრდება პოემის პირველი ნაწილი, გახსენება და უკვე კარს მომდგარი ელჩი-მეგობრის ამბავი.

მამა – ნური ბეგი ორ ცეცხლს შუა იწვის: ერთი მხრივ მეგობარი დგას, რომელმაც სიცოცხლე შეუნარჩუნა და ვაჟკაცის წესი არ არის, მთაში განსაკუთრებით, სიტყვის გატეხა, მეორეს მხრივ, არ უნდა თავის ლაღად გაზრდილ ქალიშვილს თავს მოახვიოს თავისი პირობა და მის გამო მსხვერპლი გაიღოს გუნეშმა. აღსანიშნავია, რომ მამამ არაფერი იცის გუნეშის სხვა სიყვარულის შესახებ, თუმცა გული რაღაცნაირად აქვს დამძიმებული და ცუდს უგრძნობს.

მამის წინათგრძნობა, სამწუხაროდ, გამართლდა; აღმოჩნდა, რომ გუნეშს გული შევარდნია ბეჟანზე, ალია გობაძის ობოლ ძმისშვილზე, რომელიც ბიძას გაუზრდია და მის შერცხვენას არავის აპატიებს. თავის მხრივ ბეჟანი და ასლანი ძმადნაფიცები არიან და ასლანმა იცის, ბეჟანს და გუნეშს რომ ერთმანეთი უყვართ.

ბეჟანი „ჭალის თიბვის“ დროს გაიგებს, რომ ასლანისთვის ჰარუნს დაუნიშნია გუნეში, თუმცა ბეჟანმა მამების შეთანხმების შესახებ არაფერი იცის. ბეჟანის გულისტკივილს ძმადნაფიცის ღალატი იწვევს:

„ბეჟანის ძმობილი –

ჰარუნის მემკვიდრე, მამულის პატრონი.

მამა ჰყავს ჭკუით და ლაზათით ცნობილი,

ბაგაზე უბია თამაშა თეთრონი.

ბოლოხანს ტოლებში ყოჩობას იჩემებს,

ლაფში სვრის გვარსა და საკუთარ კაცობას“... (გელაძე 2003: 280).

ბეჟანს, მთელი დღის უგუნებოდ მყოფს, რაღაც წინათგრძნობით გაუბედურების, კოვზი ძირს გაუვარდა, გული წაუვიდა და დაეცა. ამ ამბით ელდანაცემი. თავის მხრივ, ბეჟანიც ორ ცეცხლს შუაა;, საყვარელი ქალი

დაინიშნა და თან ძმადნაფიცმა გააცოფა, გააცეცხლა ასლანის საქციელმა. ბარბაცით მილასლასებს სახლისაკენ განადგურებული ბეჟანი:

„ბეჟანი ბარბაცით მიყვება გრძელ ბილიკს,
მიყვება გულმკვდარი,
მიყვება დაჭრილი,
მოსისხლედ გაუხდა დღეიდან ძმობილი,
დარდი, ვით ბებუთი, გულში აქვს გაჩრილი“ (გელაძე 2003: 280).

ცნობილი ამბავია: „წყაროზე ხალხი რას ამბობს“ და ამ შემთხვევაშიც სოფლის წყაროზე ისმის ყველა ჭორ-მართალი; ვიღაცას ბეჟანის ცოლობა ოცნებად უქცევია, ვიღაცა გუნეშის ქმარს უქებს ბედს. გუნეშსა და ბეჟანს კი გული უდუღთ, თან ხალხში ჭორების დაყრის ეშინიათ და აშკარა შეხვედრას ვერ ბედავენ. ბეჟანმა იცის, რომ წყაროზე აუცილებლად მოვა გუნეში და ელოდება წყაროსთან ახლოს ბუჩქებში:

„თითქოს, თვალში აეკვამლა ნისლი ქუფრი,
შემდეგ, როგორც მზე ღრუბლებშ გამოწვერავს,
ისე სტყორცნა მოახლებულ სატრფოს თვალი.
სტყორცნა თვალი და ააგდო მაღლა კენჭი,
ფეხთ დაეცა, უეცრობით შეკრთა ქალი
და შეხედა გზისპირს ბუჩქნარს რაღაც ეჭვით.
შეხედა და მიასხივა თვალმა თვალსა,
შეხედა და მიანათა მზემან მთვარეს,
სიყვარული რბილად შეიქმს
კლდესაც,
რვალსაც,
ცხოვრებასაც სიყვარული შეგაყვარებს“ (გელაძე 2003: 283).

შეყვარებულებმა თვალებით დაილაპარაკეს, არც ერთს ხმა არ გაუღია, ბეჟანს უფრო გაუშიშვლდა წყლული, გუნეშს მკერდი გაუბზარა, არ ისურვა ასე შუა გზაზე დიდხანს გაჩერება, სატრფოს ნახვამდისო მზერით უთხრა, შეუცვალა კოკას ბეჭი, გაუდგა სახლის გზას და ჩაილაპარაკა: „მეღირსებაო დაღამება“.

სიუჟეტის გამრავალფეროვნების მიზნით ავტორი მაღალმხატვრული ოსტატობით უხვად იყენებს მდგომარეობის შესაბამის ბუნების სურათებს, რითაც ერთგვარად სათქმელისთვისაც გვამზადებს და ამავდროულად გვაჩვენებს, თითქოსდა ბუნება შეყვარებული წყვილის მხარესაა, მათ დარდსა და ვარამს იზიარებს, ესმის მათი:

„გოდერძზე ციმციმებს,
კიაფობს ვენერა,
ის დროა, როს აღარ ფხიზლობენ ძაღლებიც,
მთვარეს, ვით უხსოვარ ომების ვეტერანს,
გაბადრულ სახეზე აჩნია ნახმლევი.
ტახტზე ზის სიზმართა უკვდავი მეუფე,
მას მონებს გუნეშიც ერთგულად ამ ღამით“ (გელაძე 2003: 284).

ღამეში, გამთენიისას, მალულად ხვდებიან ერთმანეთს გუნეში და ბეჟანი. საბოლოოდ სიყვარულში ბეჟანი სწორედ ამ ღამეს გამოუტყდება გუნეშს, მანამდე ჟესტების ენით დაუმტკიცებიათ მათი გრძნობა, ახლა ეუბნება ბეჟანი მთავარ სათქმელს:

„შემოგხვდი მარტოკას წყაროსთან ერთ დილით,
შემოგხვდი და გიძღვენ ეს გული შიშველი.
შეგფიცე კაცობა, შეგფიცე ვაჟობა,
და შენც შემცინე,
მომენდე, ვით შველი“ (გელაძე 2003: 284).

ეს ყელაფერი ერთგვარი სიძველის გამოვლინებაა – ტრადიციული, მალული სიყვარული. პროცესი ფაქტებმა დააჩქარა, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლება ასე ოფიციალურად ვერც კი გამოტყდომოდა სიყვარულში ბეჟანი გუნეშს.

ბეჟანი გაცოფებულია ძმადნაფიცზე, ვერ პატიობს, ვერ წარმოუდგენია, როგორ დარჩა ძველი ადათ-წესების ტყვეობაში, მით უმეტეს, როცა მან ყველა ნაბიჯი იცოდა ბეჟანის, იცოდა, როგორ უყვარდა ბეჟანს გუნეში. ყველაფერს პირველად ძმადნაფიცს უყვებოდა ბეჟანი. გუნეშზე ადრე ასლანმა იცის, რომ ბეჟანს გუნეში შეყვარებია:

„იმ ერთმა იცოდა სიყრმიდან მიყვარდი.
მას მხოლოდ ვამცნობდი იდუმალს გულისას,
ჩვენ ერთად გავბედეთ
ჯირითი,
ნავარდი,
ერთადვე ვეძებდით მალამოს წყლულისას.
- იცოდა და მაინც ფიცვერცხლი გატეხა?
- იცოდა,
- ჩემმა მზემ,
იცოდა, ღმერთმანი“(გელაძე 2003: 285).

ჩვენი პოემის პერსონაჟები, ვაჟას ალუდა ქეთელაურივით და ქარჩხაძის იგის მსგავსად, პირველები არიან, რომლებმაც გაბედეს მოძველებული ტრადიციების წინააღმდეგ გალაშქრება; ისინი ვერ გამოირჩევიან რადიკალური ნაბიჯებით, ვერ იცავენ თავიანთ სიყვარულს, სუსტები არიან, თითქოს ნებდებიან კიდეც, ბეჟანი განსაკუთრებით:

„რა დღიდან ჩვენ ვეღარ შევხვდებით
ერთმანეთს.
რა დღიდან დაგნიშვნენ, გიგულებ სხვის
ცოლად,
რა დღიდან შენ აღარ იცისკრებ ჩემთვისა,
სჯობს, გულზე დამედოს ლოდები მთისტოლა“ (გელაძე 2003: 285).

ეს ფაქტიურად დანებებაა, ბეჟანი ფიქრობს, მისი ცხოვრება უკუღმა დატრიალდა სწორედ იმ დროს, როცა ობლობის დაღდასმულს ეგონა გავიხარე, ტოლ-სწორი ვიპოვე, კერია გავათბო. სასოწარკვეთილებაში ჩავარდნილი ტყეში ყაჩაღად გავარდნას უქადის თავის ცოხვრებას, მაგრამ:

„ – ნუ ბეჟან!
ნუ-მეთქი,
ნუ მიჩენ იარას,
შენი ვარ, შენი ვარ, ნუ-მეთქი,
ნუ, ბიჭო!
დამწვარ გულს კვლავ ნუღარ
მიპობ და მიღარავ,

ასლანი არ მინდა, თუნდ ტყვია გამირჭონ,
თუნდ თმებით მიმაბან ცხენს ურცხვად ძუაზე,
თუნდ ცეცხლში დამიწვან ეს თეთრი ლეჩაქი,
სულ მუდამ, სულ მუდამ,
ვიდგები უარზე.
არც მე ვარ ურჯულო,
არც მე ვარ ლაჩარი" (გელაძე 2003: 286).

ქალის ასეთმა ნაბიჯმა გამოაცოცხლა ბეჟანი, თითქოს აბესალომივით დაიფიცა გუნეშმა, საპირისპიროდ შეჰფიცა სიყვარული, მზად არის მისთვის ყველანაირი წინააღმდეგობა გადალახოს. აქ უკვე უარის თქმა და უკან დახევა დიდი ლაჩრობაა. მიჯნურები შეთანხმდებიან იმაზე, რომ ამის შემდგომ გუნეშის ეზოს წინ თუთის ძირას შეხვდებიან ღამღამობით. გუნეშმა სატრფოს თავისი ხელით მოქარგული ტილო მისცა: ეს მისია, ვინც დამნიშნავსო, შენს მეტი არავის ვარგუნები. ბეჟანმა, ამ ყველაფრით აღელვებულმა, საგვარეულო, დედის ნაქონი ბეჭედი გაუკეთა გუნეშს. დაწინდულ შეყვარებულების საუბარში გამოიკვეთა ფრაზაც: გავიპაროთ, ცხრა მთას იქით წავიდეთო.

საინტერესოდ ვითარდება მოვლენები მეორე მხარეს, სადაც განსაკუთრებული სამზადისია ნიშნობისთვის. ნური ბეგი ჰარუნს, მეგობარს, უკვე მზახალს, წინდაწინ მიეგება, რომელსაც ძვირფასი „ნიშნის ბოღჩა" მოაქვს. წესისამებს პატარძალმა სტუმრებს „შარბათი" უნდა ჩამოურიგოს, მაგრამ გუნეში აგვიანებს გამოსვლას. სტუმრები შეწუხდნენ, განსაკუთრებით კი მამა შფოთავს.

პოემაში საინტერესო პერსონაჟია გუნეშის დედა, სავარაუდოდ, ადათ-წესების ყოფილი მსხვერპლი, რომელიც თავის ქმარს, სახელიანს, ნამუსიანს, ულვაშიანს, დიდ ნური ბეგს შეჰყურებს საცოდავად, როგორც „მონა". ის ამ შემთხვევაში შუალედური რგოლია მამა-შვილს შორის, ამიტომაც გუნეში პირველს მას ანდობს გულის ნადებს:

„ – შენ გაგიმხელ, გული ბეჟანს მივეც, დედი,
ის აჟღერებს ჩემი გულის ობოლ სიმებს,
გეაჯებით, ნუ მწვავთ ცოცხლად,
შემიბრალეთ,
თავს მოვიკლავ, ბეჟანს თუ არ მიმცემთ ცოლად" (გელაძე 2003: 289).

გაოგნებული დედა, რომელიც ფიქრობს, რომ შვილს „ბედი ეწია", ორ ცეცხლა შუა იწვის. შვილი შეეცოდა ძალიან, იქნებ თავისი ახალგაზრდობაც დალანდა გუნეშში, მეორეს მხრივ, ქმარს ამას ვერ ეტყვის. გუნეშს თხოვს: ნუ შეურცხვენ მამას ნამუსის ულვაშს, სიტყვას ნუ გაატეხინებ, თავს ლაფს ნუ დაასხამ.

სტუმრები ვეღარ ითმენენ, პატარძალი! პატარძალი! გაისმის, ავად ხომ არ არის?!.. გაშმაგებული ნური-ბეგი შეიჭრება გუნეშთან და რას ხედავს. აქ არის მამა-შვილს შორის კულმინაციური მომენტი, როცა გუნეში თავისი სიყვარულისთვის წინააღმდეგობას უწევს ყველაზე მთავარ კერპს, ამავდროულად მისთვის სათაყვანებელ მამას:

„რად შეგძულდი?!
რად გამყიდე უღვთოდ, მამი,

სიტყვა მიეც და არ მკითხე მე შვილს ბოლოს,
რად არ გასკდა
ის საათი და ის წამი.
ვის მიმაგდე, მე არ ვიცი, რა კაცია,
არ მინახავს, არ მომიკრავს
ერთხელ თვალი“.
განრისხებული მამა წვდა გუნეშს, მაგრამ თვალებში როცა ჩახედა....
„შედრკა,
ეს თქვა:
„მე სიცოცხლე გამითავდა“.
მწუხარებით, სიმძიმილით თავს აქნევდა...“ (გელაძე 2003: 291).

არავის სურს გაიგოს ნამდვილი სყვარულის ძალა, დრომოჭმული ტრადიციების რღვევა. ვერ წარმოუდგენია მამას, საღ გონებაზე მყოფი შვილი თუ ეტყვის ამას. თავს იჩენს ახალი გამოწვევა – ცრურწმენები. ნური-ბეგს ჰგონია, რომ გუნეში „მოუნუსხეს“.

აყაყანდა შერცხვენილი მოყვრობა, არავის უნდა ნამდვილი მიზეზის გაგება, ყველა საკუთარ ტყავზე ფიქრობს, შეგვარცხვინესო, ბნედიანიაო. ვერ გაუძლო მამამ ამ სცენას, გავიდა გუნეშით სტუმრებთან, განვლო სახლი და ეზოს მიაშურა. მიყვა მეგობარ-მოყვარე ჰარუნი! შეთანხმდნენ, რომ გუნეში ქაჯებს შეუპყრიათ და „ალი-ხოჯას“ უნდა სთხოვონ დახმარება, ლოცვები წაუკითხოს. წესის მიხედვით, ლოცვის დროს ვის სახელსაც იტყვის „მონუსხული“, ლოცვის წამკითხველი ამ სახელს დაწერს ფურცელზე და დაწვავს. რითაც გაათავისუფლებს „მსხვერპლს“. გუნეში კი იძახის: ბეჟანი, ბეჟანი... ალი-ხოჯა კი წვავს მის სახელს.

ერთ დღეს ნურ-ბეგს აცნობეს, რომ შვილი უნდა მოგტაცოს მეჯოგე ბეჟანმა, შენი შვილი მარჯანს ცვლის ქვის კენჭშიო. ნური-ბეგი გადაწყვეტს მოკლას ბეჟანი.

სიუჟეტი ჭადრაკისებურად ვითარდება; ერთ წერტილში იყრის თავს სხვადასხვა ძალა. ნაწარმოებში შემოდის ობოლი ბეჟანის ერთადერთი სისხლით ნათესავი ალია გობაძე, რომელიც არავის აპატიებს „ერთაი“ ძმიშვილის დაჩაგვრას.

ერთი პერიოდი ბეჟანი გაუჩინარდება თითქოს. გუნეში ფიქრობს, რომ მამამ მოაკვლევინა იგი.

მთაში, სავარაუდოდ, შუამთობის დროს, გახურებულია ტაშ-ფანდური, ხორუმის დროს მოცეკვავეები ერთმანეთს ეჯიბრებიან კარგად ცეკვაში, უცებ უცნობი ჭაბუკი შემოსრიალდება წრეში. მას ცეკვაში ბადალი არ ჰყავს, ყველა მას უყურებს. ცეკვით გაუსწორდა გუნეშს:

„და უცებ თვალებმა დაიპყრეს თვალები,
გუნეში ფეხთა ქვეშ ქვეყანა დაბრუნდა,
ჭაბუკიც ერთბაშად შეტოკდა მთვრალივით,
ვით გულში დაჭრილი,
მოეშვა,
მოდუნდა“ (გელაძე 2003: 298).

უცნობმა აცეკვა გუნეში, გაიღიმა და გამოცოცხლდა მილეული გუნეში. მან იცნო უცნობი, სიცოცხლე მოუნდა. უცნობმა ყველა სახის ასპარეზობაში

დაჩაგრა აქამდე პირველობით განებივრებული ასლანი. ქვის (სავარაუდოდ, ბადროს მსგავსი) სროლაში, თოფის სროლაში უცნობს ბადალი არა ჰყავს. ბოლოს ის დოღში წამოეწია დაწინაურებულ ასლანს და აკაკი წერეთლის „გამზრდელის“ წმინდანობამდე აყვანილი ბათუს მსგავსად მიმართა/ გააფრთხილა:

„დაეხსენ გუნეშს, აკმარე ტანჯვანი,
ასლან-ბეგ, ყოფილხარ უნდო და მუხთალი,
წაიღე ის შენი ლალი და მარჯანი,
არ დამდო ეგ სისხლი და ცოდვა მურდალი,
გუნეში მიყვარდა, შენ ერთმა იცოდი,
ტრფიალმა არ იცის ბედი და დაწინდვა,
მეგონა ძმობილი ჩემს ცეცხლში იწვოდი,
ისურვე შენ ჩემი მომავლის დაბინდვა“ (გელაძე 2003: 301).

ამ ყველაფერმა გაგიჟებულ ასლანს მორიგი შეცდომა დააშვებინა. ის საღამოჟამს მიუვარდა გუნეშს სახლში, რაც დიდ უწესობად ითვლებოდა, გაიძრო ხანჯალი და მივარდა ქალს. ამან განარისხა გუნეში, წინ წარუდგა ამაყად „საქმროს“, წესების დამრღვევს და პირში მიახალა თავისი ფიქრები:

„ფუი, შენს კაცობას,
ფუი, შენს ქმრობას,
რად მოხველ ბოროტად ასეთ დროს უწესოდ,
აქამდე რაც მტანჯე, ნუთუ არ კმაროდა.
რაც იცი, არ ცდები,
დე ყველამ იცოდეს,
ეს გული სხვისია,
არ მინდა, გეცოლო,
რაც გინდა დამძრახეთ,
რაც გინდა მიცოდეთ“ (გელაძე 2003: 302).

ასლანი გააოგნა გუნეშის საქციელმა, შეაცბუნა მისმა სიამაყემ, მომკალი მზად ვარო. წამოსცდა ისეთი სიტყვები, რომლებიც გუნეშს ღირსებას ულახავს, თანასწორად არ თვლის ასლანი მას, შენი თავი ყისმათმა – ბედმა მარგუნა, მეტიც, ასლანმა თქვა: ქალს ან ჰოს, ან არას ვინ ჰკითხავს, ეგ საქმე გადაწყვეტილიაო. გავარდა სახლიდან გიჟივით. გზად მიმავალმა კიდევ ერთი შეცდომა დაუშვა, – გადაწყვიტა გუნებაში, ქორწილს დავაჩქარებ, დროზე შევირთავ და ვასწავლი ჭკუასო.

ასლანმა თავისი საქციელით დაგვარწმუნა კიდევ ერთხელ, გუნეში რომ მის ხელში ვერ იქნება ბედნიერი, თანასწორი უფლებებიც კი ვერ ექნებათ. მაშინ, როცა ბეჟანი ღირსებისა და ღირებულებების დაცვას და „დედოფლობას“ ჰპირდება. რად უნდა გუნეშს ოქრო-ვერცხლი, თუ თავს „მონად“ იგრძნობს, როგორც დედამისი. მას ურჩევნია მეჯოგე ბეჟანს გაჰყვეს და ბედნიერი იყოს.

დაინიშნა ქორწილის დღე. გუნეშმა გადაწყვიტა, თუ რამე შეემთხვა ბეჟანს და ვერ მიშველა, ვერ შეასრულა მოცემული სიტყვა „გიშველიო“, მაშინ, როცა შავ კლდეებს გაუსწორდებიან, ცხენიდან გადახტება და თავს მოიკლავს. ზუსტად ჩანაფიქრის შესრულების ზღვარზე იჭექა თოფმა:

„წამიც და ვაჟის მკერდს მინებდა მინდობით,
ქარმა ქალს მოსტაცა დედოფლის მანდილი,

და უთხრა ჩურჩულით:

„გზა გქონდეს მშვიდობის....“

გუნეშმა საფიცარს გაანდო წადილი...“ (გელაძე 2003: 307).

გამწარდა ქორწილი, დაიძახეს მდევარი, ასლან-ბეგი თვალებიდან ცეცხლს აფრქვევს.

მდევარმა დაჭრა ბედნიერება წყვილისა, რომლებმაც ადამიანის ევოლუციის გზაზე სცადეს კიდევ ერთი ნაბიჯის გადადგმა. დაიჭრა ბეჟანი, დაჭრილები კარს მიადგნენ და მფარველობა სთხოვეს მთას განთქმულ კაცს მევლუდ-ბეგს. ცოტა მოგვიანებით კი ასლანის ხალხმა შემოარტყა ალყა მევლუდის სახლს.

ასლანი მორიგ შეცდომას უშვებს, მდევარის მოწინავეს უაზრო ფიქრები აწუხებს:

„უგნურმა გომბიომ დამასხა თავს ლაფი,

ამნაირ სიცოცხლეს მერჩია სიკვდილი!

ო, მაშინ რატომ არ ავჩეხე,

ავკაფე?! (გელაძე 2003: 308).

ამ ფიქრებით ასლანი საბოლოოდ უსვამს წერტილს თავის პოროვნებას, ის ვერ იქნება მომავალი თაობის წარმომადგენელი, ის ჩარჩა ძველ გავლენებში, მისგან ვერ შეიქმნება მოსიყვარულე მეუღლე, ის გუნეშის ღირსი არაა. ამ ყველაფერში კი მკითხველიც საბოლოოდ რწმუნდება.

მევლუდი არ არის ისეთი კაცი, ვის ღობესაც იოლად გადააბიჯებ! კითხულობ მის მიმართვას კართან მყოფებისადმი და ვაჟას ჯოყოლა წარმოგიდგება თვალწინ. მევლუდი სოფლისა და მთის ადათს ახსენებს ხალხს და აფრთხილებს: ვინც მის სტუმრს ცუდად მოექცევა, სახლიდან ცოცხალი ვერ გავა და აღებს კარებს...

შევიდა ასლანი და დახვდა საზარელი სურათი, სიკვდილს ებრძვის ბეჟანი, გუნეში კი ცდილობს ჭრილობა დაუამოს, ცრემლებს აკკურებს. ნანახმა შეზარა, აქედან იწყება ასლანის ფერისცვალება:

„შეზიზღდა თავი და ადათიც ყოველი,

ინატრა: ბედი და თვით ყოფა დაჭრილის,

მიხვდა, რომ დღეს მისთვის არ ყვავის ყვავილი,

შეიგრძნო, რომ მისთვის ღამეა უკუნი,

გაცოცხლდნენ

დღეები,

ბავშვობა,

სილაღე,

გაცოცხლდნენ ტყეები, ქედნების ღუღუნი...

ღელეში ბეჟანთან თამაში სილაზე...

ჰგონია, ყველა მას

აგინებს,

დაცინის,

თვით არის

მახინჯი,

ბოროტი,

საზარი.

მისვლა სურს ბეჟანთან,
რის მტრობა,
რის ჟინი.
თვალები ებინდვის, სახლს გააქვს ზანზარი.
ერთი კვლავ შეხედა ტრფიალით ტანჯულთა,
და მასაც მოუნდა,
მოსწყურდა ტრფიალი,
ცხოვრებაც შეძულდა,
სიცოცხლეც შეძულდა...
იყვირა:
„ჩამქოლეთ!..." –
გავარდა ღრიალით..." (გელაძე 2003: 311).

ასე ასრულებს თავის პოემას ლევან გელაძე, გუნეშის სიყვარული არც საბოლოოდ განწირულია, არც მთლად იმედიანად გამოიყურება, მეტი ალბათობით ეს არ არის ძირითადი სათქმელი პოემისა.

დასკვნა

ლევან გელაძეს ერთი კონკრეტული შემთხვევით სურს დაგვანახოს ზოგადი პრობლემა: მოძველებული ადათ-წესები არ აძლევს ახალ თაობას განვითარების, თავისუფლების, აზროვნების საშუალებას. უაზრო სიამაყე დამღუპველია, როცა ოჯახს, შვილის მომავალს სჭირდება, უკანდახევა უფრო აღგამაღლებს, ვიდრე დაგამცირებს. ახალი თაობის წარმომადგენლის – ასლანის გონს მოგება იყო ავტორის ერთ-ერთი მთავარი მიზანი. ამით მან გვიჩვენა, რომ ახალმა სძლია ძველს. მართალია, დიდი მსხვერპლის საფასურად, მაგრამ დიდი საქმე ხომ დიდ მსხვერპლს მოითხოვს!

ლევან გელაძის პოემა „გუნეში" ძველისა და ახალის ჭიდილს გადმოგვცემს, სტერეოტიპების მსხვრევას ემსახურება. კარგი პარალელი გაივლება ლევან გელაძის გუნეშს, ვაჟა ფშაველას ალუდა ქეთელაურსა და ჯემალ ქარჩხაძის იგის შორის. „გუნეშ" შესანიშნავი პოემაა და მომავალ ფართომასშტაბიან კვლევას მოითხოვს.

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

გელაძე 2003: გელაძე ლ., ერთტომეული. გამომც „აჭარა". ბათუმი.
ლევან გელაძის პოეზია: https://poetry.ge/pages/levan-geladze/poems დამწმება: 20.06.2025.
ლევან გელაძე – ბიოგრაფიული ლექსიკონი http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00017066 დამოწმება: 20.06.205.

References and sources

Geladze 2003: Geladze Levan, "One-volume" published by "Adjara" Publishing House.
Levan Geladze's poetry: https://poetry.ge/pages/levan-geladze/poems 20. 06.2025.
Levan Geladze - Biographical Dictionary http://www.nplg.gov.ge/bios/ka/00017066 20.06.2025.